

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 7, 2017

УДК 338.24:330.341

*В. О. Володіна,
здобувач, ВНЗ «Національна академія управління»*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОДУКТУ

Valeriya Volodina

TENDENCIES IN THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN INNOVATIVE PRODUCT MARKET

У статті доведено проблеми України щодо конкурентоспроможності на світовому і міжнародних ринках продукції (робіт, послуг) та необхідність трансформації національної економіки з використанням досвіду економічно розвинутих країн з акцентом на інновації. У цьому контексті досліджено тенденції, проблеми і перспективи розвитку національного ринку інноваційного продукту.

The article has proved problems of Ukraine connected with competitiveness in the world and international product (labour, service) markets. It has also demonstrated necessity to transform national economy by using the experience of economically developed countries with an emphasis on innovations. Within this context, tendencies, problems and perspectives of the further development of the national innovative product market have been studied.

Ключові слова: *інноваційний продукт, інноваційний цикл, конкурентоспроможність, національний ринок, тенденції розвитку.*

Key words: *innovative product, innovation cycle, competitiveness, national market, tendencies in development.*

Постановка проблеми. Трансформаційні та глобалізаційні процеси, що відбуваються у світовій економічній системі призводять до збільшення конкуренції між національними економіками, чітко формуючи групи країн за їх конкурентоспроможністю (лідери, переслідувачі, країни з помірною конкурентоспроможністю, аутсайдері). Україна, враховуючи рівень розвитку її національної економіки, відноситься до країн – аутсайдерів. Про що свідчать і її позиції у Глобальному індексі конкурентоспроможності, що розраховується за методикою Всесвітнього економічного форуму. Так у 2008 році Україна посідала 72 місце в світі за конкурентоспроможністю власної економіки, потім, в умовах розвитку економічної кризи (2008 – 2009 роки), її позиції значно погіршились до 89 місця у 2010 році, надалі відбулось поступове зростання, і у 2012 році країна займала 73 місце. Економічна криза 2013 – 2015 років призвела до різкого зниження місця країни і у 2016 році вона посідала лише 85 місце у світі за конкурентоспроможністю власної економічної системи, дещо покращивши ситуацію у 2017 році – 81 місце [1].

За таких умов Україна повинна активно шукати шляхи покращення ситуації, використовуючи досвід економічно розвинутих країн. Дослідження особливостей розвитку економічних систем США, провідних країн Європейського Союзу, Японії, Канади вказує, що запорукою високої конкурентоспроможності країни у світі є акцент на розвиток інновацій, особливо у сфері надання послуг [2].

У цьому контексті потребує детального дослідження вітчизняний ринок інноваційного продукту, виявлення проблем і перспектив, щодо його розвитку з використанням закордонного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику інноваційної діяльності та розвитку інновацій в Україні досліджували у своїх наукових працях наступні вчені: В.М. Геєць, А.А. Гриценко, А.І. Даниленко, І.Ю. Єгорова, С.А.Єрохіна, Р.А. Заблоцька, М.О. Кизима, Е.М. Лібанова, О.В. Макарова, І.В. Одотюк, І.М. Сотник, Р.В. Яковенко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Відзначаючи ґрунтовність, теоретичну і практичну значимість наукових розробок вчених щодо виявлення та вирішення проблем розвитку інноваційної діяльності в Україні, наголошуємо на необхідності продовження наукових розвідок у контексті визначення ключових тенденцій на вітчизняному ринку інноваційного продукту.

Мета статті. Виявлення та характеристика тенденцій розвитку ринку інноваційного продукту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи ринок інноваційного продукту в країні необхідно визначити: сутність самого терміну «інноваційний продукт», місце інноваційного продукту у інноваційному циклі, особливості ринку такого продукту.

Розкриваючи сутність терміну «інноваційний продукт» відзначаємо, що ряд науковців ототожнюють цей термін з терміном «інновації» або терміном «інноваційний товар» [3, 4]. Вважаємо, що такий підхід до визначення сутності терміну «інноваційний продукт» є необґрунтованим. Спираючись на положення Закону України «Про інноваційну діяльність» можемо відмітити особливості інноваційного продукту, а саме: це результат НДДКР (науково – дослідних та дослідно – конструкторських робіт); виконується в межах відповідного інноваційного проекту; є фазою трансформації відповідним чином оформленого об'єкту інтелектуальної власності у інноваційну продукцію; він у перше представлений на ринку країни або має значні переваги перед іншими аналогічними продуктами [5]. Окрім наведеного, важливим є чітке розуміння місця інноваційного продукту у інноваційному циклі (рис. 1), що дозволяє додати ще одну його особливість – він є підґрунтям розробки інновацій та виробництва інноваційної продукції.

Спираючись на наведене можемо надати визначення терміну «інноваційний продукт»: «Інноваційний продукт – це результат НДДКР, що виконується в межах відповідного інноваційного проекту і є фазою трансформації відповідним чином оформленого об'єкту інтелектуальної власності у інноваційну продукцію та підґрунтям розробки інновацій і виробництва інноваційної продукції у межах інноваційного циклу, а також вперше представлений на ринку країни або має значні переваги перед іншими аналогічними продуктами».

Рис. 1. Складові інноваційного циклу
складено автором на основі [6, с. 41]

Особливостями ринку інноваційних продуктів є: залежність від кон'юнктури світового ринку інноваційних продуктів та ринків економічно розвинутих країн; диверсифікація джерел фінансування; залежність від державної підтримки; суттєва кількість різновидів інноваційних продуктів на ринку, досить часто таких, що конкурують між собою; використання специфічних засобів маркетингу; відношення бізнесу до інноваційної діяльності; залежність від інфраструктури ринку; рівень розвитку науково – дослідної роботи в країні.

Розкриваючи тенденції розвитку українського ринку інноваційного продукту відзначаємо суттєвий базис та потенціал розвитку при значних кризових проявах у його сучасному функціонуванні.

Серед головних тенденцій розвитку ринку інноваційного продукту в Україні необхідно відмітити зміщення акцентів у його розробках та продажах. Якщо, починаючи з 1991 року до 2008 року найбільша доля у розробці інноваційних продуктів та їх купівлі приходилась на промисловість, особливо добувну і металургійну, то дві послідовні економічні кризи (2008 – 2009, 2013 – 2015 рр.) різко змінили структуру розробок та продажів інноваційних продуктів в країні. Так, згідно даних InnoTech Ukraine, у 2017 році доля інноваційних продуктів у сфері послуг країни склала 48,7 %, у сфері АПК – 27,4 %, у сфері промисловості – 23,9 % [7]. На сьогодні головними драйверами ринку інноваційних продуктів в Україні є агропромисловий комплекс та ІТ – сфера.

Досліджуючи роль держави на національному ринку інноваційного продукту відзначаємо ряд ключових тенденцій: скорочення державної фінансової підтримки інноваційної діяльності, так у 2008 – 2017 роках доля витрат на наукові дослідження не перевищувала 1 % ВВП, у той час як економічно розвинуті країни витрачають на інноваційні розробки від 2

до 4 % ВВП [8, с. 134]; низька якість у боротьбі з «патентною міграцією», так за останні роки рівень такої міграції складає 10 – 12 % всієї кількості отриманих патентів за рік [9, с. 23]; зменшення підтримки науково – дослідних установ, що призвело до скорочення таких установ за роки незалежності та кількості науковців більше ніж на 60 % [10].

Ще однією з ключових тенденцій розвитку українського ринку інноваційного продукту є недостатня структура джерел його розробки в країні. Якщо іноземні розробники інноваційного продукту можуть розраховувати на кошти держави, приватних підприємств, венчурних фондів, «бізнес –ангелів», спонсорів, гранти від міжнародних та національних фондів підтримки інновацій, кредитні кошти, власні кошти, то розробники інноваційного продукту в Україні здебільшого використовують кошти держави, приватних підприємств та власні кошти. У останні роки дещо покращилась ситуація з залученням грантів від іноземних та міжнародних фондів підтримки інновацій [11, с. 194].

Досить вагомою тенденцією на ринку інноваційного продукту України є підвищення зацікавленості кінцевих покупців, особливо держави, промислових і аграрних підприємств до інноваційних розробок у галузі енергоефективності та екологічних інновацій. Однак, покупці таких інноваційних продуктів бажають отримати готові інноваційні рішення власних проблем при низькому рівні інвестиційних витрат на купівлю інноваційних розробок.

Національний ринок інноваційного продукту досить сильно залежить від тенденцій світового ринку та ринків економічно розвинутих країн, що впливає на його функціонування у останні роки. У сучасних умовах, враховуючи високу конкуренцію на світовому ринку інноваційного продукту, вітчизняні розробники повинні відслідковувати тенденції світової економічної системи та активізувати маркетингові інструменти просування власних розробок. Таким чином, сучасний виробник інноваційного продукту повинен бути не тільки науковцем, а й менеджером, фінансистом та маркетингологом.

Серед головних тенденцій розвитку ринку інноваційного продукту в Україні є збільшення кількості та ускладнення структури продавців і покупців такого продукту. Продавцями інноваційного продукту виступають: навчальні заклади, переважно університети; науково – дослідні центри (НДЦ), у тому числі галузеві інститути, НДЦ підприємств та відповідні лабораторії; організовані наукові колективи; окремі науковці; посередники. Серед покупців інноваційного продукту можемо виділити: державні та муніципальні інститути; приватний бізнес; всі групи продавців інноваційного продукту (див. вище); недержавні фонди (вітчизняні та закордонні); різні види посередників та професійних учасників ринку.

Дослідивши тенденції розвитку українського ринку інноваційного продукту можемо виділити його головні проблеми: низький рівень інноваційної діяльності на рівні держави та муніципальних утворень; брак фінансування та недостатня кількість джерел залучення грошових коштів; низька якість інноваційної діяльності приватного бізнесу; недостатня ефективність та результативність щодо інноваційних розробок науково – дослідних центрів та ВУЗів; слабка інтеграція країни до світового і міжнародних ринків інноваційного продукту; низька якість професійної підготовки розробників та продавців інноваційного продукту.

У той же час, враховуючи перспективи та потенціал економіки України, відзначаємо значні можливості для розвитку національного ринку інноваційного продукту, за умови: активізації державної підтримки інноваційної діяльності в країні; збільшення ролі органів місцевого самоврядування у розвитку інновацій на регіональному рівні в умовах децентралізації влади в країні та збільшення доходів місцевих бюджетів; підвищення ефективності та результативності інноваційної діяльності науково – дослідних центрів, і, особливо, вищих навчальних закладів в умовах збільшення економічної незалежності останніх; підвищення інтеграції та кооперації щодо інноваційних розробок у контексті взаємодії з Євросоюзом.

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження дозволило виявити ряд тенденцій розвитку ринку інноваційного продукту в Україні: зміщення пріоритетних сфер розробки від промисловості до АПК і сфери послуг; переважно негативний вплив держави на ринок; недостатньо розвинута структура джерел фінансування розробки інноваційних продуктів; зростання інтересу до інновацій у сфері енергоефективності та екології; зміна вимог до розробників та продавців інноваційних продуктів; збільшення кількості та ускладнення структури продавців і покупців. Додатково було визначено проблеми та перспективи розвитку ринку.

У подальших дослідженнях необхідно більш детально розкрити напрямки активізації підтримки розробки та продажу інноваційних продуктів на рівні держави і муніципальних органів влади.

Перелік використаних джерел.

1. The Global Competitiveness Index. The World Economic Forum. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://widgets.weforum.org/global-competitiveness-report>.
2. Заблоцька Р.А. Інноваційний розвиток сфери послуг/ Р.А. Заблоцька //Міжнародні відносини Серія «Економічні науки». – 2015. – №. 4. [Електронний ресурс].–Режим доступу: [journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n /article](http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article).
3. Данько Т.В. Підприємницький підхід до розробки інноваційного товару / Т.В. Данько, Ю.О. Сметана// Вісник НТУ «ХП». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. –2012. – № 11. – С. 40 – 47.
4. Яковенко Д.В. Уточнення поняття інновацій в контексті їх комерціалізації/ Д.В. Яковенко //Економіка та держава. – 2015. – №. 1.–С. 92-95.
5. Закону України «Про інноваційну діяльність». Редакція від 05.12.2012 (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
6. Калінчук О.О. «Інновація» та «інноваційний продукт» як засоби законодавчого регулювання інноваційних відносин/ О.О. Калінчук //Юрист України. – 2014. – №. 1. – С. 36-44.
7. Новини інновацій. InnoTech Ukraine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://innotech.ua/uk/allnews>.
8. Горященко Ю.Г. Ринок інновацій в Україні та характеристика інноваційних стратегій промислових підприємств/ Ю.Г. Горященко, Б.С. Байов. //Науковий журнал Економ. вісник НГУ. – 2017. – Т. 57. – №. 57. – С. 132-139.
9. Андрощук, Г.О. Світові показники інтелектуальної власності: аналіз тенденцій та стан в Україні / Г.О.Андрощук // Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні VIII Міжнародний бізнес-форум. – К.: КНТЕУ, 2015. – С.18-25.

10. Наука, технології та інновації. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

11. Процак К.В. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств в умовах європейської інтеграції / К.В. Процак, Л.В. Галаз // Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні VIII Міжнародний бізнес-форум. – К.: КНТЕУ, 2015. – С.192-194.

References.

1. The Global Competitiveness Index. The World Economic Forum, [Online], available at: <http://widgets.weforum.org/global-competitiveness-report>.

2. Zablocka, R.A. (2015), "Innovative development of services", *Mizhnarodni vidnosyny Seriya «Ekonomichni nauky»*, vol. 4, [Online], available at: journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article.

3. Danko, T.V. and Smetana, Yu.O. (2012), "Entrepreneurial Approach to the Development of Innovative Product", *Visnyk NTU «KhPI». Zbirnyk naukovykh prac. Tematychnyj vypusk: Aktualni problemy upravlinnia ta finansovo-hospodarskoj diialnosti pidpriemstva*, vol. 11, pp. 40 – 47.

4. Yakovenko, D.V. (2015), "Clarification of the term 'innovation' in the context of its commercialization", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 92-95.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), Law of Ukraine "On Innovation Activity", [Online], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

6. Kalinchuk, O.O. (2014), ""Innovation" and "Innovative product" as a means of legislative regulation of innovation relations", *Iuryst Ukrainy*, vol. 1, pp. 36-44.

7. Innovation news. InnoTech Ukraine, [Online], available at: <https://innotech.ua/uk/allnews>.

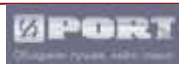
8. Horiashchenko, Yu.H. and Bajov, B.S. (2017), "Innovation Market in Ukraine and the characteristic of innovative industrial enterprises strategies", *Naukovyj zhurnal Ekonom. visnyk NHU*, vol. 57, pp. 132-139.

9. Androshchuk, H.O. (2015), "World Intellectual Property Indicators: An Analysis of Trends and Conditions in Ukraine", *VIII International Business Forum "Problems and Prospects for the Development of Innovation in Ukraine"*, KNTEU, Kyiv, Ukraine, pp.18-25.

10. State Statistics Service of Ukraine, Nauka, tekhnolohii ta innovacii, [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

11. Procak, K.V. and Halaz, L.V. (2015), "Financial support of innovation activity of domestic enterprises in the conditions of European integration", *VIII International Business Forum "Problems and Prospects for the Development of Innovation in Ukraine"*, KNTEU, Kyiv, Ukraine, pp.192-194.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вгору